

SCHRIFTELIJKE VRAAG

nr. 41

van **JEAN-JACQUES DE GUCHT**

datum: 7 november 2019

aan **MATTHIAS DIEPENDAELE**

VLAAMS MINISTER VAN FINANCIËN EN BEGROTING, WONEN EN ONROEREND ERFGOED

Open Monumentendag 2019 - Evaluatie

In Vlaanderen vond op 8 september 2019 de 31ste editie plaats van Open Monumentendag. Voor deze editie konden liefhebbers kiezen uit een divers programma, bestaande uit 618 monumenten in 167 gemeenten. De vorige jubileumeditie kende nog een bereik van 193 gemeenten. De bezoekersaantallen van deze editie klokten af op 400.000 volgens het persbericht uit Belga, wat een gelijkaardig aantal is in vergelijking met de voorbije jaren.

Dit jaar stonden veel evenementen in het teken van 75 jaar bevrijding. Toppers waren onder meer een programma rond de Oostendse zeedijk, goed voor meer dan 6300 bezoekers. Een bezoek aan de verschillende villa's, de tramstelpaats en het pas gerestaureerde Hotel Continental in De Panne kon liefst 6500 bezoekers lokken. Andere toppers waren de historische huizen in Gent, die 6650 mensen ontvingen, en de abdijsite van Herkenrode bij Hasselt, goed voor 5000 bezoekers.

In de historische stad Aalst konden bezoekers verscheidene bezienswaardigheden uit diverse perioden bezoeken. Extra aandacht hierbij ging uit naar de twee parels van het stadscentrum: het belfort en de Sint-Martinuskerk. In die laatste kon men - voor de eerste keer ooit - de twee Aalsterse topstukken van de Vlaamse Gemeenschap bewonderen.

1. Hoe evalueert de minister de 31ste editie van Open Monumentendag?
2. Welke trend merken we bij het aantal deelnemende lokale besturen over pakweg de laatste vijf jaar? In welke mate leveren intergemeentelijke onroenderfgoeddiensten hier een belangrijke bijdrage? Hoe evalueert Herita de wisselwerking met al deze actoren? Kunnen vrijwilligers en eigenaars van onroerend erfgoed ook een evaluatie doorgeven van deze Open Monumentendag? Hoe wordt de feedback hiervoor verkregen en welke evolutie merken we hier op pakweg vijf jaar tijd?
3. Hoeveel steden en gemeenten kozen dit jaar om met een centraal thema uit te pakken?
4. Voor hoeveel rondleidingen/activiteiten diende men op de 31ste editie van Open Monumentendag te reserveren? Waren dit er meer dan de afgelopen twee jaar? Is de minister niet bezorgd over het 'open' karakter van dit evenement als unieke trekpleisters telkens met reservaties werken?
5. Op welke manier bezorgt Herita vzw feedback aan de minister over deze editie van Open Monumentendag?

6. Heeft Herita tijdens deze editie nieuwe thema's of trends zien ontstaan die interessant kunnen zijn om het draagvlak inzake onroerend erfgoed te vergroten?
7. Hoeveel open monumenten en activiteiten vonden er dit jaar plaats in Aalst? Hoeveel bezoekers hadden de twee historische parels (en voornamelijk de topstukken)?

ANTWOORD

op vraag nr. 41 van 7 november 2019

van **JEAN-JACQUES DE GUCHT**

1. Op 8 september was ik zelf nog geen Vlaams minister van Onroerend Erfgoed. Mijn voorganger Ben Weyts bracht samen met de algemeen directeur en de voorzitter van de raad van Bestuur van Herita en met de administrateur-generaal van het agentschap Onroerend Erfgoed, een bezoek aan de Ouwen Dok in Mechelen. Het voormalige stadzwembad wordt omgebouwd tot een viersterrenhotel door Hotels Van der Valk. Dat bezoek kreeg veel weerklank in de pers.

Er kwamen inderdaad in heel Vlaanderen ongeveer 400.000 bezoekers op af, een cijfer dat in lijn ligt met de vorige jaren. Open Monumentendag kan dus nog altijd veel enthousiasme opwekken bij zowel organisatoren, vrijwilligers als erfgoedliefhebbers. Dat is belangrijk voor het creëren van draagvlak voor erfgoed in Vlaanderen. Bovendien verlaagt het de drempel voor mensen die minder geneigd zijn om monumenten, archeologie of bijzondere landschappen te bezoeken. Zo krijgt iedereen de kans om de vele erfgoedparels die Vlaanderen rijk is te ontdekken en meer te leren over hun geschiedenis.

Vorig jaar op Open Monumentendag lanceerde Herita de Open Monumentenkaart en de nieuwe naam van de ledenbeweging Open Monumenten. In de samenwerkings-overeenkomst 2020-2022 die de Vlaamse Regering in 2019 met Herita sloot, blijft het streefdoel om het ledenaantal significant te verhogen een absolute prioriteit. Een publieksevenement zoals OMD kan daartoe zeker bijdragen, maar uiteraard is dat iets waar een heel jaar aan gewerkt moet worden.

2. De deelname van lokale besturen wordt pas sinds 2017 als dusdanig gemonitord. In 2017 en 2018 waren er 138 lokale besturen die deelnamen, in 2019 105 gemeentebesturen. Er is een trend dat er minder gemeentebesturen inschrijven. Bij een aantal gemeenten wordt het initiatief namelijk meer en meer overgelaten aan enthousiaste lokale organisaties en aan de Intergemeentelijke Onroerenderfgoeddiensten (IOED's) die de betrokken gemeenten ondersteunen. Daarnaast vangt Herita via de lokale organisatoren op dat er een toenemend aantal wederkerende activiteiten is waarvan verwacht wordt dat de gemeentebesturen eraan deelnemen (Dag van, Nacht van, Week van). Dat legt veel organisatorische druk op de gemeentebesturen en noopt hen om keuzes te maken. De voorbije jaren waren er ook events waarbij aanzienlijk meer gemeenten deelnamen, zoals de herdenking van WO I waarvoor in 2017 alle Limburgse gemeenten deelnamen aan Open Monumentendag en de viering van 30 jaar Open Monumentendag in 2018 waardoor er meer gemeentebesturen participeerden aan de jubileumeditie.

Herita bleef echter niet bij de pakken zitten en contacteerde voor de editie 2019 de algemeen directeurs van alle gemeenten met een uitnodiging om deel te nemen. Daarnaast wordt vanaf dit jaar ingezet op meer persoonlijke contacten met lokale organisatoren en de blinde vlekken onder de gemeentebesturen in het bijzonder. Dit heeft nog niet de gewenste resultaten opgeleverd.

IOED's spelen in toenemende mate een rol bij de organisatie van Open Monumentendag. Zij ontvingen maandelijks een nieuwsbrief op hun maat, waardoor ze zelf alle informatie en communicatie verder konden verspreiden naar potentiële

organisatoren binnen hun projectgebied. In de praktijk zijn er grote verschillen tussen IOED's. Sommigen verspreiden louter informatie terwijl anderen actief inzetten op de organisatie van activiteiten. IOED Erfgoed Noorderkempen bv. riep zichzelf uit tot regiocoördinator zoals bij Erfgoeddag en lanceerde een eigen regionaal thema (energie).

Herita werkt op dit moment met de IOED's aan een gezamenlijke afsprakennota. Hun rol en inzet voor Open Monumentendag maakt daar deel van uit. Aandachtspunten bij de verdere uitwerking zijn het behoud van het gratis karakter, collectief gebruik van een uniform campagnebeeld, inschrijven via het officiële inschrijvingssysteem van Herita, inhoudelijke kwaliteitsbewaking qua activiteiten en aangeboden erfgoed enz.

Jaarlijks zetten bijzonder veel vrijwilligers, beroepskrachten, particulieren, organisaties, lokale besturen en andere instanties zich in om van Open Monumentendag een succesvol evenement te maken. De wisselwerking met al die actoren vergt de nodige coördinatie, maar bevestigt telkens weer de grote diversiteit binnen de erfgoedsector en het grote potentieel om verder te werken aan het draagvlak voor erfgoed.

Elk jaar organiseren medewerkers van Herita op Open Monumentendag zelf een uitgebreide belronde naar alle organisatoren om impressies, bezoekersaantallen en feedback over het verloop op te vragen. Daags na het event ontvangen alle lokale organisatoren een mailing die oproept om zo veel mogelijk feedback te geven, al dan niet gestoffeerd met beeldmateriaal. Tegelijkertijd ontvangen ze een digitale enquête waarin Herita peilt naar tevredenheid over hun deelname. De lokale organisatoren hebben op deze manier ook de mogelijkheid om suggesties en opmerkingen in verband met de landelijke coördinatie door Herita door te geven. Alle organisatoren worden ook uitgenodigd voor het jaarlijks ontmoetingsmoment 'Studio OMD', waar nog eens expliciet om feedback gevraagd wordt. Doorheen het jaar is er steeds een centraal aanspreekpunt bij Herita (OMD-coördinator) dat permanent bereikbaar is en een vinger aan de pols moet houden bij elk contact. Echte evoluties inzake feedback tekenen zich evenwel niet af.

3. Aangezien lokale organisatoren niet verplicht zijn om hun eigen thema aan Herita te melden, is er geen sluitend overzicht van het aantal. 58 steden en gemeenten gaven aan dat (een deel van) hun activiteiten pasten binnen het Europese jaarthema van de 'European Heritage Days': Kunsten & entertainment. Een andere thema dat sterk scoorde in 2019 was WO II en Bevrijding n.a.v. de 75-jarige herdenking van de bevrijding in 1944. Vijf gemeenten in het projectgebied van IOED Erfgoed Noorderkempen gingen aan de slag met het thema energie. Daarnaast waren er minstens 20 gemeenten die een eigen thema hanteerden: bouwstijlen, Sint-Trudo, duurzaamheid & klimaat, folklore, landschappen, verzet, herbestemming, historische stadsas, Gilbert Van Schoonbeke, John Lundström, Stijn Streuvels, wederopbouw, 175 jaar schouwburgwijk, 175 jaar spoorverbinding enz.
4. Van de 796 activiteiten waren er 103 waarvoor een reservatie vereist was. Dat is 13% van alle activiteiten. In 2017 en 2018 bedroeg dat aantal telkens 19%. Meer dan 80% van de activiteiten is dus niet op reservatie. Het open karakter van het evenement is m.a.w. niet in gevaar. Het open karakter blijft een belangrijk gegeven en moet bewaakt blijven, maar het een sluit het ander niet uit.

Quasi alle activiteiten zijn gratis en het werken met reservaties gebeurt op expliciete vraag van de organisatoren zelf. Voor een groot aantal onder hen heeft hun monument niet de capaciteit om veel bezoekers te ontvangen. Andere locaties zijn dan weer bewoond en daar is privacy de belangrijkste motivatie om met reservaties te werken.

5. Herita bezorgt eind 2019 een evaluatieverslag aan het agentschap Onroerend Erfgoed en aan mijn kabinet. Dat verslag laat toe om tijdig te kunnen evalueren en bij te sturen in functie van de volgende editie. Elk jaar wijdt Herita ook een aanzienlijk deel van haar jaarverslag aan de voorbije editie van Open Monumentendag. Ook dat verslag wordt in april 2020 formeel bezorgd aan zowel het agentschap als aan mijn kabinet. Het jaarverslag kan je raadplegen op www.herita.be.

Bovendien zitten in het jaarlijkse actieplan van Herita concrete doelstellingen m.b.t. Open Monumentendag, waarover (tussentijds) gerapporteerd wordt aan mijn administratie.

6. Er is een toenemend gebruik van sociale media en van Instagram in het bijzonder. Er was ook opvallend veel aandacht voor Open Monumentendag vanuit de lokale pers. Inhoudelijk is het boeiend om vast te stellen dat er steeds vaker nieuwe invalshoeken gebruikt worden om onroerend erfgoed op een andere manier te benaderen: duurzaamheid en klimaat, ziekte van Parkinson, bevrijdingsfeesten, enz. Organisatoren verlaten gemakkelijker de klassieke paden en slagen er op die manier in om mensen te bereiken die anders niet of moeilijker de stap zouden zetten. Dergelijke aanpak plaatst Open Monumentendag meer en meer in een ruimere maatschappelijke context. Het is een trend waar Herita actief op inzet, onder meer tijdens de recente editie van 'Studio OMD'.

In het verlengde hiervan ligt de tendens naar meer samenwerking met organisaties die onroerend erfgoed niet als kerntaak hebben, om zo nieuwe doelgroepen te bereiken. Herita werkte reeds samen met organisaties als het Vlaams Architectuurinstituut (Vai), het Netwerk Tegen Armoede en jeugdfilmorganisatie J.E.F.

Om te werken aan draagvlak voor onroerend erfgoed heeft Herita zowel voor als tijdens Open Monumentendag vrijwilligers en professionele (flyer)teams ingezet om mensen warm te maken voor Open Monumentendag en lidmaatschap bij Open Monumenten.

7. In Aalst werden volgende monumenten opengesteld en activiteiten georganiseerd:
- Vereeckenorgel in de Sint-Jozefskerk
 - 'Over burgemeesters en oude fabrieken': begeleide wandelingen door de stad
 - 'Tussen Boudewijnlaan en Sint Annalaan': wandeling door de Sint-Annawijk
 - Belfort en Schepenhuis (Unesco-werelderfgoed)
 - Monumentenwacht op het Belfort
 - Sint Martinuskerk
 - Dekenij aan het Sint-Martensplein
 - Begijnhofkerk Sint-Catharina
 - Kunstgieterij Van Geert aan het Wijngaardveld
 - Atelier André Van Schuylenbergh in de schaduw van de Sint-Jozefskerk
 - Smederij De Boeck in Baardegem

Zo'n 900 mensen bezochten het Belfort, in de Sint-Martinuskerk zijn er 1122 bezoekers geteld.